

PAKIET MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH

do kształcenia na odległość dla nauczycieli
szkół ponadpodstawowych
z zakresu języka polskiego, języka łacińskiego/
kultury antycznej
oraz wiedzy o kulturze

Projekt „Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Materiał opracowany w ramach grantu przez Małgorzatę Wilgucką – nauczyciela doradcę
metodycznego PZPW w Rzeszowie Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli

Scenariusz 1 (Z 3)
Scenariusz zajęć dla uczniów klas I - IV (LO)
prowadzonych przez nauczyciela języka polskiego

Temat: „Pędzel i pióro to dwa znamiona, przez które sztuka najsilniej działa” (Narcyza Żmichowska). Dialog sztuk. Jak korespondują ze sobą literatura i malarstwo?

Cele kształcenia – wymagania ogólne:

- posługiwanie się bogatym zasobem środków językowych, rozumienie i tworzenie różnorodnych złożonych, spójnych, logicznych, bogatych leksykalnie i strukturalnie wypowiedzi pisemnych oraz ustnych;
- reagowanie na oraz przetwarzanie złożonych wypowiedzi ustnych i pisemnych;
- wyszukiwanie, selekcjonowanie i porządkowanie informacji oraz poddawanie krytycznej ocenie ich przydatności.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe:

Uczeń:

- posługuje się bogatym zasobem środków językowych umożliwiających realizację wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów: kultura, literatura, malarstwo;
- posiada wiedzę o związku między literaturą i innymi tekstami kultury;
- współdziała w grupie i dokonuje samooceny i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad tekstem;
- korzysta ze źródeł informacji również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Metody pracy:

- rozmowa sterująca;
- nauczanie wyprzedzające;
- lekcja odwrócona;
- gry dydaktyczne (Puzzle);
- dochodzenie do wiedzy metodą problemową;
- praca zbiorowa, praca w zespołach jednolita (*breakoutrooms*);
- praca w zespołach zróżnicowana (*breakoutrooms*);
- praca w parach (*breakoutrooms*);
- praca indywidualna.

Środki dydaktyczne:

- Aplikacje: *ZOOM, Teams, Google Classroom, You Tube, Google, Power Point, Wikipedia*, aplikacja *Forms* jako narzędzie ewaluacji zajęć;
- Internet, laptop/ komputer, smartfon;
- Prezentacja w programie Power Point (*Prezi, Canva*) przygotowana przez uczniów przed zajęciami, na podstawie bibliografii wskazanej przez nauczyciela (propozycja w punkcie Bibliografia);
- Szkice uczniów do wierszy Wisławy Szymborskiej *Niespodziane spotkanie* i / lub *Mała dziewczynka ściąga obrus*.

Przewidywany czas:

2 X 45 minut

Proponowany przebieg zajęć:

Część 1. Czynności wstępne (ok. 3 minut).

Uczniowie zostaną podzieleni na 7 grup (4 - 5 osób); każda otrzyma osobny obraz oraz tekst literacki.

Uczniowie, podzieleni na grupy, będą pracować z następującymi tekstami kultury, odpowiadającymi sobie w obszarze ekfrazy:

1. Peter Bruegel, *Pejzaż z upadkiem Ikara* (1557), wiersz Tadeusza Różewicza *Prawa i obowiązki*, piosenka Jacka Kaczmarskiego *Upadek Ikara*;
2. Caravaggio, *Narcyz* (1599) i wiersz Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej *Narcyz*;
3. Caravaggio, *Niewierny Tomasz* (1602) i wiersz Zbigniewa Herberta *Tomasz*;
4. Jan Vermeer, *Mleczarka* (1661) i wiersz Wisławy Szymborskiej *Vermeer*;
5. Vincent van Gogh, *Taras kawiarni w nocy* (1888) i piosenka Marka Grechuty *Patrz, już wszyscy poszli*;
6. Edvard Munch, *Krzyk* (1893) i piosenka Jacka Kaczmarskiego *Krzyk*;
7. Salvador Dali, *Płonąca żyrafa* (1937) i wiersz Stanisława Grochowiaka *Płonąca żyrafa*;

Grupy zostaną przeniesione do oddzielnych pokoi.

Część 2. Obcowanie z tekstem kultury. Doświadczenie/przeżycie (ok. 10 minut).

Uczniowie przy pomocy smartfonów lub laptopów powinni odnaleźć przyporządkowane im teksty kultury, zapoznać się z nimi, porozmawiać o pierwszych wrażeniach na ten temat, wymienić uwagi i spostrzeżenia. Grupy wracają do wspólnego spotkania. Nauczyciel wprowadza pojęcie „ekfrazy”. To punkt wyjścia do dalszej części zajęć.

Część 3. Czym jest ekfaza? Refleksyjna obserwacja (ok. 17 minut).

Uczniowie ponownie zostają przydzieleni do pokoi w ustalonych grupach i przystępują do dokładniejszej pracy nad tekstami. Powinni sami podzielić między sobą trzy zadania dotyczące analizy obrazu, analizy tekstu literackiego oraz odpowiedzi na pytanie: „W jaki sposób tekst literacki łączy się z obrazem?”.

W trakcie pracy wykorzystują dostępne w Internecie materiały po to, aby moderować dalszą część lekcji. Tematem refleksji jest pojęcie: „ekfaza”. W tej części zajęć istotną umiejętnością będzie organizacja czasu i selekcja informacji.

Część 4. Opisywanie tekstów kultury przy pomocy pojęć i definicji. Problematyzowanie tekstu kultury. Analiza/ konceptualizacja (ok. 21 minut, 3 minuty dla każdej grupy).

Powrót uczniów na wspólne zajęcia. Każda z grup przedstawia wyniki pracy. Podstawą zajęć jest prezentacja multimedialna. W tej części lekcji należy zachęcić uczniów do wymiany spostrzeżeń analitycznych na temat tekstów kultury prezentowanych przez kolegów oraz do zadawania pytań, a w razie potrzeby poszerzania przygotowanego materiału z wykorzystaniem zasobów internetowych (poprzez smartfon). Etap III powinien dać uczniom narzędzia językowe do analizy (odpowiednie pojęcia i definicje) oraz konceptualizacji (umiejętność problematyzowania analizowanych treści), niezbędne w odbiorze tekstu kultury.

Część 5. Jak powstaje ekfrazja? Zastosowanie/ praktyka/ przełożenie (ok. 7 minut).

W tej części zajęć uczniowie analizują szkice kolegów do wiersza Wisławy Szymborskiej *Niespodziane spotkanie* i / lub *Mała dziewczynka ściga obrus*, wykorzystując zdobyte umiejętności. Punktem dojścia powinna być odpowiedź na pytanie, czemu służy ekfrazja.

Ewaluacja zajęć

1. Sprawdzenie osiągnięcia zakładanych krótkoterminowych efektów kształcenia odbywa się już w czasie lekcji, kiedy uczniowie wymieniają się zdobytymi informacjami.
2. Kolejnym elementem ewaluacji osiągnięć uczniów jest realizacja zadania domowego (dwa tygodnie): Wykonanie zdjęcia jednego z fragmentów Starego Miasta w Przemyślu namalowanych przez Mariana Strońskiego (do wyboru: Baszta Zamku Kazimierzowskiego lub Ulica Katedralna – dostępne pod linkiem w e-materiałach w bibliografii). Uczeń modyfikuje wykonane przez siebie zdjęcie według własnego pomysłu; wykorzystuje wybrany program graficzny (np. aplikacje *Genially* lub *Canva*), stara się wskazać ciekawe inspiracje, np. sztukę Andy'ego Warhola. Pisze ekfrazję w postaci wiersza lub krótkiego opowiadania inspirowanego oryginałem obrazu Mariana Strońskiego lub własną wersją zdjęcia. Materiały uzyskane w ten sposób również mogą zostać zaprezentowane i omówione na lekcji.
3. Ewaluację zamyka ankieta w aplikacji *Forms*: Czym dzisiejsze zajęcia różniły się od dotychczasowych? Czy to zmiany pozytywne, czy negatywne? Czy lekcja sprawiała Ci przyjemność? Czego się dzisiaj nauczyłeś/nauczyłaś? Co

najbardziej Ci się podobało? Co sprawiło Ci trudność? Czy/jakie zmiany wprowadziłybyś do przebiegu lekcji?

Bibliografia:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Pejza%C5%BC_z_upadkiem_lkara; dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

<https://aleklasa.pl/gimnazjum/c305-wiersze/prawa-i-obowiazki>; dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Narcyz_\(obraz_Caravaggia\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Narcyz_(obraz_Caravaggia)); dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

<https://literatura.wywrota.pl/wiersz-klasyka/24914-pawlikowska-jasnorzewska-maria-narcyz.html>; dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Niewierny_Tomasz_\(obraz_Caravaggia\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Niewierny_Tomasz_(obraz_Caravaggia)); dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

<https://bliskopolski.pl/poezja/zbigniew-herbert/epilog-burzy/tomasz/>; dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Mleczarka>; dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

<https://literatura.wywrota.pl/wiersz-klasyka/40572-wislawa-szymborska-vermeer.html>; dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

https://pl.wikipedia.org/wiki/Taras_kawiarni_w_nocy; dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

<https://www.youtube.com/watch?v=X9OlchJlk9Y>; (Marek Grechuta, *Patrz już wszyscy poszli*); dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Krzyk_\(obraz\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Krzyk_(obraz)); dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

<https://www.youtube.com/watch?v=GZa10WQrb5Y>; (Jacek Kaczmarski, *Krzyk*); dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

[https://pl.wikipedia.org/wiki/P%C5%82on%C4%85ca_%C5%BCyrafa_\(obraz_Salvadora_Dal%C3%AD\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/P%C5%82on%C4%85ca_%C5%BCyrafa_(obraz_Salvadora_Dal%C3%AD)); dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

<https://literatura.wywrota.pl/wiersz-klasyka/40108-stanislaw-grochowiak-plonacyrafa.html>; dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

https://poezja.org/wz/Szyborska_Wis%C5%82awa/105/Niespodziane_spotkanie;

dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

[http://typodkarpacka.pl/marian-stronski-najbardziej-znany-artysta-z-przemysla/;](http://typodkarpacka.pl/marian-stronski-najbardziej-znany-artysta-z-przemysla/)

dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Ekfraza>; dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

[https://neriton.pl/produkt/ekfraza-poetycka-antycznej-grecji-przyklady-wybrane/;](https://neriton.pl/produkt/ekfraza-poetycka-antycznej-grecji-przyklady-wybrane/)

dostępny online [dostęp: 10.03.'22];

Propozycja gotowej prezentacji Power Point:

<https://drive.google.com/file/d/1BtjVArta7LFTyRvFtLJExUT3yImIRpT/view?usp=sharing>

Cieślukowska T., Sławiński J., (red.), (1980), *Pogranicza i korespondencje sztuk*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Kowalczykowa A., (red.), (1998), *Zbliżenia: literatura, historia, obraz, mit*, Warszawa: Wydawnictwo Stentor.

Mocarska-Tycowa Z., (red.), (1996), *Z pogranicza literatury i sztuk*, Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika.

Markiewicz H., (1984), *Wymiary dzieła literackiego*, Kraków-Wrocław: Wydawnictwo Literackie.

Morawińska A., (red.), (1982), *Słowo i obraz*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Wysłouch S., (1994), *Literatura a sztuki wizualne*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Nauk

SCENARIUSZ 2 (Z 3)

Scenariusz zajęć dla uczniów klas I-IV (LO)

prowadzonych przez nauczyciela języka łacińskiego, języka polskiego i historii

Temat: *Omnes viae Romam ducunt* („Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu”).

Cele kształcenia – wymagania ogólne:

- kształtowanie humanistycznej wrażliwości uczniów, przekazanie im wiedzy na temat języka łacińskiego i kultury starożytnej Grecji i Rzymu, jak również ich roli w rozwoju kultury i języka polskiego;
- kształtowanie kompetencji interkulturowych w zakresie kultury starożytnej Grecji i Rzymu oraz obecności i recepcji tradycji antycznej (w tym roli języka łacińskiego) w dziejach i w kulturze polskiej;
- posługiwanie się bogatym zasobem środków językowych, rozumienie i tworzenie różnorodnych złożonych, spójnych, logicznych, bogatych leksykalnie i strukturalnie wypowiedzi ustnych;
- wyszukiwanie, selekcjonowanie i porządkowanie informacji oraz poddawanie krytycznej ocenie ich przydatności.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe:

Uczeń:

- posługuje się bogatym zasobem środków językowych umożliwiających realizację wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów: kultura, podróżowanie, literatura, historia, społeczeństwo;
- posiada wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które wzięły swój początek w kulturze antycznej, oraz świadomość związku między kulturą własną i obcą;
- współdziała w grupie i dokonuje samooceny i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy;
- korzysta z technologii informacyjno-komunikacyjnych;

- pogłębia świadomość roli antyku w kształtowaniu się kultury i tożsamości polskiej oraz znaczenia kultury grecko-rzymskiej dla kultury europejskiej i światowej;
- określa cechy dystynktywne elementów tradycji antycznej w tekstach kultury późniejszej;
- odnajduje ślady kultury grecko-rzymskiej w swoim najbliższym otoczeniu, potrafi je rozpoznać, umieścić we właściwym kontekście oraz zinterpretować;
- rozumie potrzebę edukacji klasycznej w kształtowaniu kultury wysokiej.

Metody pracy:

- nauczanie wyprzedzające;
- lekcja odwrócona;
- elementy projektu edukacyjnego;
- metoda tekstu przewodniego;
- *Webquest*;
- praca w zespołach jednolita (*breakoutrooms*);
- praca w zespołach zróżnicowana (*breakoutrooms*);
- praca indywidualna.

Środki dydaktyczne:

- Aplikacje: *Google Maps, Wikipedii, Google Translate, Facebook, Messenger, Flipgrid, Goggle Forms, Google Clasroom, World City Trail*;
- Internet, laptop/ komputer, smartfon/tablet z czytnikiem kodów QR, kamera;
- prezentacja multimedialna.

Przewidywany czas:

ok. 180 minut (lekcja ma charakter plenerowy).

Proponowany przebieg zajęć:

Część 1. Czynności wstępne (ok. 10 minut).

Zajęcia mają charakter plenerowy i mogą odbyć się w dni o charakterze symbolicznym dla wspólnoty kulturowej Europy, np. 9 maja (Dzień Europy), 4 września (jeden z konwencjonalnie przyjmowanych momentów początku średniowiecza, początek rozwoju państw Europy) lub 25 marca (podpisanie *Traktatów rzymskich*). Lekcja powinna odbyć się na rynku Starego Miasta.

W zajęciach biorą udział uczniowie, nauczyciel polonista, nauczyciel łaciny, ksiądz katecheta lub historyk. Nauczyciele dobrani zostali ze względu na obszar tematyczny lekcji i związany z nim charakter ćwiczeń. Każdy z prowadzących zapoznaje się przed lekcją ze scenariuszem zajęć, aby móc przygotować się do nich; może również wprowadzić swoje pomysły, podpowiedzi, rozwiązania.

Nauczyciele mają pod opieką jedną grupę, są współuczestnikami lekcji, w razie potrzeby włączają się w tok zajęć, informują uczniów o kolejnych punktach wycieczki. Uczestnicy powinni mieć urządzenia mobilne z dostępem do Internetu.

Uczniowie zostają podzieleni na 3 grupy, każda grupa wybiera spośród siebie osoby odpowiedzialne za:

1. prowadzenie grupy według *Google Maps* Starego Miasta (informacje o celu podadzą nauczyciele w trakcie zajęć),
2. dokumentację multimedialną zajęć (filmiki, zdjęcia),
3. podsumowanie wyników ćwiczeń w terenie wobec całej grupy w III fazie lekcji.

Część 2. *Non omnis moriar (Nie wszystkich umrę)*. Jesteśmy w teraźniejszości i w przeszłości – doświadczenie/przeżycie (ok. 30 minut/10 min. dla każdej z grup).

Spotkanie na przemyskim Rynku, przy fontannie, niedaleko tzw. Schodów Rycerskich. Uczestnicy stają na początek dookoła fontanny, zwróceni do siebie. Grupy prezentują treści wstępne, przygotowane wcześniej w pracy grupowej. Treści te mają związek z językiem łacińskim i kulturą antyczną „ukrytą” w przestrzeni Starego Miasta.

Grupa 1. przedstawia etymologię słowa *Europa* (wywodzi się ono z greckiego słowa *europos* – „łagodnie wznoszący się”); prezentuje również fakty dotyczące Europy w mitologii greckiej. Grupa prezentuje położenie Przemysła i zestawia je z Rzymem. Podobnie jak włoska stolica Przemysł położony jest na siedmiu wzgórzach (grupa przedstawia nazwy rzymskich wzgórz). Następnie uczniowie opowiadają o *Forum*

Romanum (pol. – rynek rzymski), o roli rynku w starożytnym Rzymie i w antycznej Grecji, oraz o tym, czym były targowiska rzymskie; słowo klucz: „pochyły rynek”, opis rynku w Przemyślu, opis i prezentacja ilustracji rynku w Arezzo (Włochy). Wyjątkowość i rzadkość tej formy architektonicznej rynku.

Grupa 2. prezentuje etymologię słowa „fontanna” (jest to latynizm, z łac. *fons* – „źródło”), rolę fontanny w starożytności, opis fontanny przemyskiej oraz obiektu *Fontanna di Trevi* (Rzym); omawia mitologiczne i biblijne źródła zdobnictwa. Opisuje przemyskie tzw. Schody Rycerskie, wyjaśnia ich pochodzenie; sprawdza liczbę stopni (46), opisuje tzw. *scala sancta* („święte schody”) w Rzymie.

Grupa 3. omawia znaczenie słowa klucza „niedźwiedź” (prezentuje wizualną formę herbu Przemyśla; grupa niedźwiedzi jest także elementem wspomnianej fontanny przemyskiej), przedstawia etymologię słowa „niedźwiedzica” (z łac. *ursula*; św. Urszula jest patronką Przemyśla). Uczniowie przedstawiają również etymologię określeń architektonicznych, z którymi grupa zetknie się w trakcie wycieczki, latynizmów, np.: fundament, fundator, kościół, klasztor, ołtarz, mur, renowacja, itp.

Część 3. *Ab ovo, Ab love principium, ab Urbe condita* („od jajka”, „od Jowisza”, „od założenia miasta – od początku”); „Szukamy przeszłości, patrzymy w przeszłość, myślimy o przeszłości” – refleksyjna obserwacja (ok. 60 minut).

Grupy rozdzielają się, szukają w *Google Maps* lub *Wikipedii* punktów Starego Miasta wskazanych przez nauczyciela. Miejsca te są śladami wspólnoty kulturowej Europy, związanymi bezpośrednio lub pośrednio z kulturą antyczną i z językiem łacińskim. Uczniowie wyszukują potrzebne informacje w Internecie (korzystają ze smartfonów). Osoby wcześniej wyznaczone w każdej grupie pracują nad dokumentacją fotograficzną i filmową wycieczki.

Gr. 1 – opiekunem jest nauczyciel polonista:

1. Rynek 1, Pomnik Adama Mickiewicza, przypomnienie rzymskiego poety Horacego, przeczytanie w oryginale jego wiersza *Exegi monumentum*, omówienie tekstu z wyjaśnieniem łacińskich słów i kontekstów interpretacyjnych, wskazanie najważniejszych łacińskich sentencji: *Exegi monumentum, Non omnis moriar, dum Capitolium*; określenie związku między wierszem Horacego a pomnikiem Adama Mickiewicza. Przypomnienie fragmentu *Pana Tadeusza*, w którym ksiądz „Bernardyn zmówił krótki pacierz po łacinie” (*Księga pierwsza, Gospodarstwo*), wyszukanie

łacińskiej modlitwy odmawianej przed posiłkiem, przeczytanie jej i przetłumaczenie. Mickiewicz jako wykładowca języka łacińskiego; Adama Mickiewicza *Do Napoleona III. Oda na wzięcie Bomarsundu* – odczytanie i przetłumaczenie łacińskiego utworu poety, wskazanie kontekstów interpretacyjnych.

2. ul. Aleksandra Fredry 1 (siedziba Teatru Fredreum, najstarszego teatru amatorskiego w Europie); obejrzenie na wystawie m.in. greckich masek teatralnych, wyszukanie i zaprezentowanie informacji o teatrze greckim.

Gr. 2 – opiekunem jest nauczyciel łaciny:

1. Rynek 17, czytanie na renesansowym portalu cytatu z *Epistulae ex Ponto* Owidiusza (List 2. 9. 39), wyszukanie informacji o rzymskim poecie, przeczytanie i przetłumaczenie cytatu: *CONVENIENS HOMINI EST HOMINEM SERVARE VOLUPTAS ET MELIOR NULLA QUAERITUR ARTE FAVOR* („Przyjemnością, która przystoi człowiekowi, jest ocalić innego człowieka. I nie ma lepszego sposobu na zyskanie wdzięczności”), odnalezienie, odczytanie w oryginale i omówienie listu, z którego pochodzi nadpisany fragment.

2. Rynek 5, Kariatydy (Grecja), wyszukanie informacji o tym motywie architektonicznym starożytności, opis rzeźb (wspomnienie o utworze *Kaśka Kariatyda* Gabrieli Zapolskiej).

Gr. 3. – opiekunem jest historyk lub katecheta:

1. ul. Franciszkańska 1, Kościół oo. Franciszkanów, omówienie roli łaciny w średniowiecznej liturgii, wyszukanie i odczytanie w oryginale modlitwy *Pater noster* (a także innych modlitw liturgicznych, analiza słownictwa); zwiedzanie kościoła w poszukiwaniu śladów języka łacińskiego i kultury antycznej.

2. ul. Katedralna, Katedra – napis przy bocznym wejściu od strony północnej (łacińska modlitwa *Ave Maria*), wyszukanie całej modlitwy w wersji łacińskiej, odczytanie i jej przetłumaczenie na język polski, analiza słownictwa; zwiedzanie wnętrza Katedry i podziemi w poszukiwaniu śladów języka łacińskiego (m.in. na tablicach inskrypcji nagrobnych, na obrazach), tłumaczenie tekstów, interpretacja kontekstów.

3. Rynek 1, pomnik Jana III Sobieskiego, omówienie łacińskiego pojęcia *antemurale christianitatis*; nawiązanie do łacińskiego słowa *rex* – „władca, król”,

informacje z wikisłownika, odmiana, frazeologia, ciekawostki (odczytanie fragmentów o królu Tarkwiniuszu Pyszny).

Część 4. *Verba docent exempla trahunt* („Słowa uczą, przykłady pociągają”) – analiza/konceptualizacja (ok. 30 minut; ok. 7 minut dla każdej z grup, 9 minut na wspólną rozmowę/ dyskusję/ wnioski).

Grupy spotykają się na wzgórzu Zniesienie, gdzie znajduje się stylizowany na antyczny teatr grecki – amfiteatr. Wyszukanie definicji teatru greckiego oraz informacji o roli amfiteatrów w dawnej kulturze teatralnej. Omówienie zjawiska mody na inscenizacje plenerowe w XXI wieku.

Wyznaczony w etapie I przedstawiciel każdej z grup dokonuje analizy wyników etapu II. W tym celu staje na scenie u dołu amfiteatru (sprawdzamy tym samym, czy działa akustyka teatru antycznego).

Następnie uczestnicy próbują uporządkować (konceptualizować) poznane treści, określając rolę języka łacińskiego i kultury antycznej w najbliższym otoczeniu, ale również w szerszym kontekście kulturowym. Nabyte w drodze praktyki, przeżycia, doświadczenia oraz wiadomości powinny prowadzić do sformułowania wniosków z teorii kultury.

Część 5. Co to znaczy, że wszystkie drogi prowadzą do Rzymu? Czym są dla nas dziś łacina i kultura antyczna? – zastosowanie/praktyka/przełożenie (ok. 60 minut).

Powrót na Stare Miasto do ostatniego miejsca wspólnego spotkania i odpoczynku – Cukierni „Fiore” („Fiore” jako pierwsza cukiernia na świecie – spoza włoskich – została zaproszona do włoskiego Stowarzyszenia *Il Cono d`Oro*, „Złoty Rożek”).

Przy kawie i ciastku uczniowie przypominają sobie znaczenia łacińskich źródeł nazw niektórych słodczy: florentynki (łac. *flos* – „kwiat”, *florenti* – „kwitnący”), *panetone* (łac. *panis* – „chleb”), nugat (łac. *nux* – „orzech”), tortu (łac. *torta panis* – „skręcony chleb”), biszkoptu (łac. *biscoctus* – „podwójnie pieczony”) czy słowa rarytas („rzadkość”).

Wnioski: łacina nie jest w pewnym sensie językiem martwym, dała życie wielu współczesnym nazwom, których etymologia prowadzi nas w daleką przeszłość, pozwala dotrzeć do ciekawych znaczeń, tradycji, zwyczajów.

Kultura antyczna pozwala na zbudowanie tożsamości humanistycznej, bez której pozostajemy barbarzyńcami w świecie cywilizacji technicznej, globalizacji, konsumpcjonizmu i powierzchowności.

Zbigniew Herbert, który bardzo często sięgał do antycznej tradycji, nie wątpił, że język Rzymian i ich cywilizacja były nie tylko wzorem, ale także pancerzem przeciwko barbarzyństwu XX wieku. (wybrane fragmenty *Barbarzyńcy w ogrodzie*).

Wspólna lektura i refleksja nad wierszem Zbigniewa Herberta *Przemiany Liwiusza*.

Ewaluacja zajęć

1. Sprawdzenie osiągnięcia zakładanych krótkoterminowych efektów kształcenia odbywa się już w czasie lekcji, kiedy uczniowie wymieniają się zdobytymi informacjami, dyskutują, podsumowują zdobytą wiedzę, mówią o wrażeniach.
2. Uczniowie wypełniają ankietę ewaluacyjną w *Google Forms*: odpowiadają na pytania: Czy dzisiejsze zajęcia różniły się czymś od dotychczasowych? Czy to zmiany pozytywne czy negatywne? Czy lekcja sprawiała Ci przyjemność? Czego się dzisiaj nauczyłeś/nauczyłaś? Co najbardziej Ci się podobało? Co sprawiło Ci trudność? Czy/jakie zmiany wprowadziłbyś do przebiegu lekcji?
3. Kolejnym elementem ewaluacji osiągnięć uczniów jest realizacja zadania domowego – stworzenie prezentacji zbierającej materiał multimedialny wszystkich grup. Wykorzystując dokumentację fotograficzną i filmową, grupy tworzą wspólnie prezentację multimedialną jako przewodnik po śladach kultury antycznej i języka łacińskiego na Starym Mieście w Przemyślu. Prezentację zapisują w chmurze z dostępem dla uczniów i nauczycieli. Przy pomocy aplikacji *Flipgrid* każda z grup tworzy nagrania krótkich wypowiedzi ustnych zachęcających do zwiedzania Przemyśla z zaakcentowaniem głównego wątku lekcji. Nagrania powinny zostać udostępnione w postaci kodu QR na platformie *Google Classroom*. Czas na wykonanie zadania: trzy tygodnie.

Uwagi:

1. Po zajęciach w ten sposób przeprowadzonych na kolejnej lekcji warto wykorzystać arkusz matury PR z języka polskiego 2004 z tekstami Owidiusza

oraz analizą porównawczą obrazu lekcji łaciny w twórczości Witolda Gombrowicza i Zbigniewa Herberta.

2. Ponieważ zajęcia mają charakter plenerowy, specyfikacja czasowa poszczególnych etapów może się zmieniać, ważne jest dokładne ustalenie (np. przy pomocy *Messengera* lub *Facebooka*) godzin spotkań całej grupy. Na podstawie lekcji można również stworzyć przy pomocy aplikacji *World City Trail* interaktywną grę – przewodnik zwiedzania Starego Miasta.
3. Zaproponowany wariant lekcji jest punktem wyjścia do tworzenia nowych pomysłów służących poszukiwaniu śladów języka łacińskiego i kultury antycznej we współczesnym świecie.

Bibliografia:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Scala_Sancta; dostępny online [dostęp: 07. 03.'22];

https://rcin.org.pl/Content/77470/WA248_97115_F-23-496_piesni-horacego_o.pdf;

dostępny online [dostęp: 07. 03.'22];

<https://www.modlitewnik.pl/modlitwa-przed-posilkiem-po-lacinie/>; dostępny online [dostęp: 07. 03.'22];

<https://przepisyzpodrozy.pl/toskanske-ciasteczka-biscotti-i-wino-santo/>; dostępny online [dostęp: 07. 03.'22];

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Kariatyda>; dostępny online [dostęp: 07. 03.'22];

http://pau.krakow.pl/publikacje_online/Lacina_w_Polsce.pdf; dostępny online [dostęp: 07. 03.'22];

https://pl.wikisource.org/wiki/Ad_Napoleonem_III_Caesarem_Augustum._Ode_in_Bo_mersurdum_captum; dostępny online [dostęp: 07. 03.'22];

<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/przedmurze-chrzescijanstwa;3963258.html>;

dostępny online [dostęp: 07. 03.'22];

<https://pl.wiktionary.org/wiki/rex>; dostępny online [dostęp: 07. 03.'22];

<https://encyklopediateatru.pl/hasla/356/teatr-plenerowy>; dostępny online [dostęp: 07. 03.'22];

https://pl.wikipedia.org/wiki/Teatr_grecki; dostępny online [dostęp: 07. 03.'22];

<https://bliskopolski.pl/poezja/zbigniew-herbert/elegia-na-odejście/przemiany-liwiusza/>

Bochnakowa A., (1984), *Terminy kulinarne romańskiego pochodzenia w języku polskim do końca XVIII wieku*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Herbert Z., (22.05.2004), *Opisać rzeczywistość*, [w:] „Plus Minus”, „Rzeczpospolita” nr 99 (12254), s. 99.

Owidiusz, (1895), *Listy z Pontu*, [w:] Chmielowski P., Grabowski E., (red.), *Obraz literatury powszechnej*, Warszawa: Wydawnictwo Teodor Paprocki i S-ka.

Owidiusz, (1983), *Elegie wygnańcze*, wybór i tłumaczenie Elżbieta Wesołowska, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

SCENARIUSZ 3 (Z 3)
Scenariusz zajęć dla uczniów klas I - IV (LO)
prowadzonych przez nauczyciela wiedzy o kulturze

Temat: Alicja w Krainie Czarów. Performance jako tekst kultury.

Cele kształcenia – wymagania ogólne:

- uczestniczenie w kulturze poprzez kontakt z dziełem sztuki oraz analizę i interpretację dzieł sztuki;
- dostrzeganie kontekstów powstawania dzieła (kontekstu biograficznego);
- zapoznanie się z wybranymi zagadnieniami dotyczącymi współczesnych awangard artystycznych i sztuki lokalnego środowiska;
- obserwacja ekspresji twórczej podejmowanej poprzez środki wyrazu charakterystyczne dla sztuki II poł. XX wieku i początku XXI wieku;
- posługiwanie się bogatym zasobem środków językowych, rozumienie i tworzenie różnorodnych złożonych, spójnych, logicznych, bogatych leksykalnie i strukturalnie wypowiedzi pisemnych oraz ustnych;
- wyszukiwanie, selekcjonowanie i porządkowanie informacji oraz poddawanie krytycznej ocenie ich przydatności.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe:

Uczeń:

- odbiera teksty kultury i wykorzystuje informacje w nich zawarte z uwzględnieniem specyfiki medium, w którym są przekazywane;
- analizuje i interpretuje teksty kultury;
- posługuje się bogatym zasobem środków językowych umożliwiających realizację wymagań ogólnych w zakresie problematyki kultury;
- korzysta ze źródeł informacji za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Metody pracy:

- burza mózgów;

- impresja artystyczna;
- rozmowa sterująca;
- dyskusja;
- samodzielne dochodzenie do wiedzy metodą problemową;
- nauczanie wyprzedzające;
- lekcja odwrócona;
- praca zbiorowa, praca w zespołach jednolita (breakoutrooms), praca w zespołach zróżnicowana (breakoutrooms), praca indywidualna.

Środki dydaktyczne:

- Aplikacje: *MS Teams, Zoom, You Tube, Wikipedia, Google Clasroom, Mentimeter, Canva* lub *Power Point, Whiteboard, Microsoft Word, Google Forms*;
- Internet, laptop/ komputer, smartfon;
- Dwoje uczniów na podstawie wskazówek nauczyciela przygotowuje prezentację multimedialną na temat Yaoi Kusamy, podzieloną na trzy części: instalacje z kropkami, impresje biograficzne, instalacje świetlne. Link do proponowanego wzoru prezentacji znajduje się z bibliografii.

Przewidywany czas:

2 x 45 minut

Proponowany przebieg zajęć:

Część 1. Czynności wstępne i rozgrzewka (ok. 3 minut).

Podział klasy na 5 grup (6 - 7 osób). Wybór ucznia – tłumacza z języka angielskiego.

Część 2. Oglądamy dzieła sztuki (prace japońskiej artystki Yaoi Kusamy) – doświadczenie/przeżycie (ok. 12 minut).

Uczniowie, którzy przygotowali prezentację, udostępniają ją pozostałym uczestnikom zajęć, wszyscy oglądają ok. 14 prac Yaoi Kusamy. Następnie wysłuchują wywiadu z artystką online:

(Interview: Earth is a Polka Dot; <https://www.youtube.com/watch?v=21NrNdse7nl>; dostępny online [dostęp: 08. 03.'22]).

Wywiad jest tłumaczony na język angielski, wcześniej wskazany uczeń w razie potrzeby przedstawi jego treść w języku polskim.

Część 3. Interpretacja prezentowanych tekstów kultury – refleksyjna obserwacja (ok. 20 minut).

Uczniowie zostają przydzieleni do pokojów według wcześniej ustalonych zespołów. Wykorzystując przeglądarki internetowe, przygotowują poszczególne zagadnienia.

Grupa 1: Zapoznaje się z artykułem biograficznym <https://niezlasztuka.net/o-sztuce/yayoi-kusama-gorzkie-groszki/>. Jaki wpływ na jej twórczość mogła mieć biografia?;

Grupa 2: Przygotowuje informacje na temat instalacji jako tekstu kultury. Jakiego rodzaju instalacje tworzy artystka?

Grupa 3: Przygotowuje informacje na temat *performance'u* jako tekstu kultury. Czym jest w jej twórczości *performance*?

Grupa 4: Zapoznaje się z informacjami na temat książki Lewisa Carrolla *Alicja w Krainie Czarów* i przygotowuje ogólne streszczenie utworu. Jak można rozumieć temat lekcji w kontekście powieści oraz sztuki Kusamy?

Grupa 5: Przygotowuje informacje na temat zjawiska kompensacji w psychologii oraz terapeutycznej roli sztuki. Czy jej twórczość jest pewnego rodzaju terapią? Dlaczego i dla kogo?

Uczniowie wracają do kanału głównego, prezentują wyniki swojej pracy pozostałym uczestnikom zajęć.

Część 4. Jak analizować i rozumieć twórczość Yai Kusamy? – analiza/konceptualizacja (ok. 17 minut).

Ankieta (2 minuty), omówienie ankiety (5 minut), prezentacja refleksji (5 minut dla każdej grupy); dyskusja (5 minut).

Uczniowie wypełniają ankietę Mentimeter, podając 4 słowa klucze kojarzące im się z twórczością japońskiej artystki; komentują wyniki ankiety.

Po przerwie autorzy pokazują prezentację po raz kolejny, udostępniając raz jeszcze wybrane prace artystki oraz pozostałe materiały (zdjęcia biograficzne i instalacje świetlne). W tym czasie grupy dzielą się swoimi refleksjami, następnie nauczyciel organizuje dyskusję a później daje czas na pozostałe uwagi oraz pytania.

Część 5. Performance uczniowski. Czy sztuka rzeczywiście ma wartość terapeutyczną? – zastosowanie/ praktyka/ przełożenie (ok. 15 minut).

Uczestnicy zajęć tworzą wspólnie za pomocą aplikacji Whiteboard performance w postaci kolorowych kropek, następnie wyrażają swoje uczucia towarzyszące tej czynności i próbują odpowiedzieć na pytania: Czy sztuka rzeczywiście może mieć wartość terapeutyczną?, Czy uwalnia emocje?, Jaki to może być rodzaj emocji?, W czym sztuka może pomóc?

Praca domowa: Terapeutyczna siła kolorowej kropki w Krainie Czarów. Czas wykonania: tydzień. Uczeń ma do wyboru jedno z następujących działań:

1. pisze wypracowanie na zadany wyżej temat w postaci pliku tekstowego w starannej wersji elektronicznej (*Microsoft Word*) i przesyła je na platformę *Google Classroom*;
2. nagrywa w wybranej aplikacji 5-minutowy filmik na ten temat; pracę zapisuje w folderze zajęć na dysku i udostępnia nauczycielowi na platformie *Google Classroom*;
3. tworzy w dowolnym programie plakat na zadany temat; pracę przesyła również na platformę *Google Classroom*.

Ewaluacja zajęć

1. Uczniowie wypełniają ankietę w *Google Forms*: Czy dzisiejsze zajęcia różniły się czymś od dotychczasowych? Czy to zmiany pozytywne, czy negatywne? Czy lekcja sprawiła Ci przyjemność? Czego się dzisiaj nauczyłeś/nauczyłaś? Co najbardziej Ci się podobało? Co sprawiło Ci trudność? Czy/jakie zmiany wprowadziłbyś do przebiegu lekcji?

Bibliografia:

<https://docs.google.com/presentation/d/1wPQWauFyAH80juehch1eSp0-US9IWBc7/edit?usp=sharing&oid=109928921133551900816&rtpof=true&sd=true> – link do wzoru prezentacji.

https://pl.wikipedia.org/wiki/Yayoi_Kusama; dostępny online [dostęp: 09. 03.'22];

<https://www.google.com/search?sa=X&source=univ&tbn=isch&q=Yayoi+Kusama+obrazy>; dostępny online [dostęp: 09. 03.'22].

<https://niezlasztuka.net/o-sztuce/yayoi-kusama-gorzkie-groszki/>; dostępny online [dostęp: 09. 03.'22].

<https://www.youtube.com/watch?v=21NrNdse7nI>; (Yayoi Kusama Interview: Earth is a Polka Dot); dostępny online [dostęp: 09. 03.'22].

<https://rynekisztuka.pl/2014/08/19/yayoi-kusama-najdrozsza-artystka-swiata/>; dostępny online [dostęp: 09. 03.'22].

Gage J., (2008), *Kolor i kultura. Teoria i znaczenie koloru od antyku do abstrakcji*, Kraków: Wydawnictwo Universitas.

Cirlot J. E., (2012), *Słownik symboli*, Kraków: Wydawnictwo ZNAK.

Kraaz von Rohr I., (2005), *Leczenie kolorami*, Warszawa: Wydawnictwo Amber.

Rzepińska M., (1983), *Historia koloru w dziejach malarstwa europejskiego*, Kraków: Wydawnictwo Arkady.

Tokarski R., (2004), *Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.